

{Dossier}

Wat doet een uitwisselingsprogramma met je? Een onderzoek naar de invloed van buitenlandse verblijven op de multiculturele effectiviteit van taalstudenten

Tess Pauwels en June Eyckmans

Erasmusuitwisselingen hebben niet enkel een impact op de vreemdetalenkennis van de deelnemers, ze hebben ook een invloed op verschillende persoonlijkheidsdimensies, waardoor de Erasmusstudenten na het afstuderen beter hun mannetje kunnen staan op de huidige, internationale arbeidsmarkt. In deze bijdrage brengen we verslag uit van een lopend onderzoek waarin we nagaan wat de impact is van een Erasmusverblijf van zes maanden op de multiculturele effectiviteit van taalstudenten uit het hoger onderwijs.

Inleiding

Dat Erasmusuitwisselingen tot doel hebben de vreemdetalenkennis van studenten uit het hoger onderwijs te stimuleren is niks nieuws. Een van de doelstellingen van de Europese Unie is immers dat elke Europeaan twee talen zou leren naast de eigen moedertaal, waardoor de mobiliteit en de inzetbaarheid van burgers binnen de landen van de Europese Unie zou verhogen. Recent onderzoek toonde echter aan dat de verblijven in het buitenland niet enkel talige voordelen opleveren. Zo toonde een grootschalige studie over de impact van uitwisselingsprogramma's (Erasmus Impact Study 2014) aan dat studenten die een langdurig verblijf in het buitenland achter de rug hebben in het kader van hun studie beduidend minder voorkomen in de jongerenwerkloosheidscijfers dan andere studenten. De studie bevestigde ook dat de Erasmusstudenten sneller geneigd zijn om in het buitenland te gaan werken na hun studie. De elementen die verantwoordelijk blijken voor het grotere succes in het vinden van een job, hebben eerder met persoonlijkheidskenmerken te maken dan met de vreemdetalenkennis. De Erasmusstudenten zijn gegeerd bij werkgevers omwille van hun grotere nieuwsgierigheid ten aanzien van de wereld rondom hen, hun vermogen om te gaan met ambigue situaties, hun besluitkracht, een hogere graad van verdraagzaamheid en een aangescherpt zelfvertrouwen.

In deze bijdrage brengen we verslag uit van een lopend onderzoek waarin we nagaan of de Erasmusuitwisseling een invloed heeft op de multiculturele effectiviteit van taalstudenten uit het hoger onderwijs. Multiculturele effectiviteit wordt gedefinieerd als de bekwaamheid om succesvol te handelen in een nieuwe culturele omgeving. Deze bekwaamheid veronderstelt een gevoel van psychologisch welzijn in de nieuwe omgeving en het talent om goed te kunnen omgaan met mensen van een verschillende culturele achtergrond. Binnen een globaliserende wereld wordt het vermogen om zich aan te passen aan een internationale werkomgeving steeds hoger ingeschat. Naast de evenwaardigheid van diploma's of de verificatie van

referenties besteden selectiebureaus tegenwoordig steeds meer aandacht aan de mate waarin kandidaten hun gewoonten kunnen doorbreken en zich kunnen aanpassen aan een nieuwe cultuur. Doorgaans wordt dit getest aan de hand van gestandaardiseerde vragenlijsten uit de sociale psychologie. Deze testen gaan na of de persoonlijkheid van de kandidaat hem of haar in staat zal stellen om goed te functioneren in de buitenlandse omgeving; ze geven met andere woorden een indicatie van de multiculturele effectiviteit van de potentiële werknemer.

Hoe meet je multiculturele effectiviteit?

De diagnostische test die we hebben gebruikt in onze steekproef, is de 'Multicultural Personality Questionnaire' (MPQ) die werd ontwikkeld door de Nederlandse onderzoekers Van der Zee en Van Oudenhoven (2000). Net als hun collega's uit de psychologie halen ze de inspiratie voor de definiëring van de multiculturele persoonlijkheid uit het 'Big Five'-raamwerk. Binnen dit raamwerk worden vijf dimensies onderscheiden: extraversie, inschikkelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid. Omdat een aantal studies hebben aangetoond dat deze vijf dimensies te breed zijn opgevat om een multicultureel persoonlijkheidsprofiel te vatten (Hough 1992, Paunonen 1998), identificeerden Van der Zee en Van Oudenhoven vijf nauwer omschreven persoonlijkheidskenmerken die aan de basis liggen van het overkoepelende concept 'multiculturele effectiviteit'. Ze namen hiervoor factoren in overweging die essentieel waren gebleken in onderzoek naar het internationale succes van werknemers (Arthur en Bennett 1995, Kets de Vries en Mead 1991). Op deze manier werden vijf dimensies gedefinieerd en kwam een vragenlijst tot stand van 91 vragen. Deze vragen peilen naar de profilering van individuen op de vijf dimensies volgens een vijfpunts- Likertschaal (bij score '1' oordeelt de persoon dat de stelling in de vragenlijst helemaal niet op hem of haar van toepassing is en bij score '5' vindt hij of zij dat de stelling helemaal overeenstemt met de eigen

ervaring of attitude). De predictieve validiteit van de vragenlijst werd onderzocht (Van der Zee en Van Oudenhoven 2000, 2001; Ponterotto 2008; Ponterotto en Fietzer 2014) en met het oog op praktische overwegingen werd ook een verkorte vorm van de test opgesteld (MPQ-SF) die in minder dan vijf minuten kan worden ingevuld (Van der Zee et al. 2013).

Vijf dimensies

We onderzochten vijf dimensies van multiculturele effectiviteit.

- De eerste dimensie is 'culturele empathie'. Hier onderzoeken we de mate waarin iemand zich kan inleven in de gevoelens, de gedachten en het gedrag van individuen met een andere culturele achtergrond.
- De tweede is 'flexibiliteit' en duidt op het aanpassingsvermogen van een persoon.
- De dimensie 'sociaal initiatief' wordt omschreven als het vermogen om situaties actief tegemoet te treden en initiatief te nemen.
- 'Openheid' geeft een onbevooroordeelde houding aan ten aanzien van individuen met andere culturele normen en waarden.
- Tot slot meet de dimensie 'emotionele stabiliteit' de mate waarin iemand bestand is tegen stress.

In het verleden werden deze dimensies gemeten in populaties van emigranten, expats en hun gezinsleden en werknemers in cultureel diverse teams (Van der Zee, Van Oudenhoven en Bakker 2002; Ali, Van der Zee en Sanders 2003; Van der Zee et al. 2004) en werd aangetoond dat de vijf eigenschappen gerelateerd zijn aan het welbevinden en de prestaties in een interculturele context.

Hoe gingen we te werk?

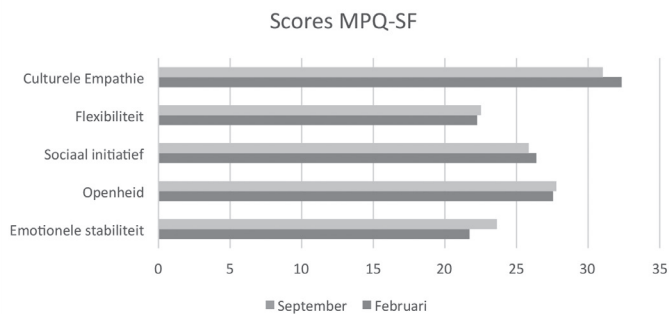
We besloten de MPQ-test te gebruiken om de invloed na te gaan van een Erasmussemester op de vijf persoonlijkheidsdimensies (en dus de multiculturele effectiviteit) van taalstudenten uit het hoger onderwijs. Het onderzoek wordt elk jaar herhaald, maar de resultaten die we in deze bijdrage rapporteren, betreffen een testgroep van zowel inkomende als uitgaande studenten van de vakgroep Vertalen, Tolken en Communicatie van de Universiteit Gent in het academiejaar 2014-2015. Voor de uitgaande studenten is de Erasmusuitwisseling een verplicht onderdeel van hun opleiding met het oog op het verder ontwikkelen van hun taalvaardigheid in een van beide vreemde talen die ze kozen bij de start van hun opleiding. In het derde bachelorjaar brengen ze één semester op een buitenlandse bestemming door. De inkomende studenten zijn afkomstig uit verschillende Europese landen en hun deelname aan het Erasmusprogramma kan zowel verplicht als optioneel zijn, afhankelijk van de reglementen van de uitsturende universiteit. We vroegen de studenten bij de start (T1) van hun verblijf in het buitenland om de MPQ-SF in te vullen. Er werd geopteerd voor de

korte vorm van de vragenlijst omdat een kortere test minder tijd vraagt en bijgevolg meer participanten oplevert. Dezelfde vragenlijst werd opnieuw ingevuld in februari (T2), toen de Erasmusuitwisseling van de studenten erop zat. Het aantal studenten dat de vragenlijst invulde op tijdstip 1 bedraagt 132. Op tijdstip 2 leverden 53 van deze studenten hun antwoorden aan. De gemiddelde leeftijd van de respondenten was 21 jaar en 5 maanden, en de testgroep telde op beide tijdstippen hoofdzakelijk vrouwelijke kandidaten. Om de invloed van het buitenlandverblijf op de persoonlijkheidsdimensies in kaart te brengen, werden de scores op de vijf MPQ-dimensies en de algemene MPQ-score van beide tijdstippen met elkaar vergeleken aan de hand van een variantieanalyse die de gemiddelden van twee groepen met elkaar vergelijkt.

Resultaten

Met gemiddelde scores tussen 22,52 en 31,02 tonen de resultaten op tijdstip 1 relatief hoge waarden voor alle dimensies. Dit impliceert dat de studenten reeds hoog scoren op de vijf dimensies waaruit multiculturele effectiviteit is samengesteld nog voor ze op Erasmusuitwisseling vertrekken. De gemiddelde scores op het tweede meetmoment in februari tonen geen significante verschuivingen voor drie van de vijf dimensies: inzake 'flexibiliteit', 'sociaal initiatief' en 'openheid' zien we gelijkaardige scores op T1 en T2. Voor de dimensies 'culturele empathie' en 'emotionele stabiliteit' worden er echter wel significante verschuivingen opgetekend. De studenten halen een beduidend hogere score voor 'culturele empathie' na hun verblijf in het buitenland (zie grafiek 1). Dit betekent dat een Erasmusuitwisseling van slechts één semester een positieve invloed uitoefent op de bekwaamheid van de studenten om zich in te leven in de gevoelens, de gedachten en het gedrag van anderen. Het feit dat de gemiddelde score voor deze dimensie reeds de hoogste was van alle dimensies op tijdstip 1, maakt deze stijging des te opmerkelijker. Wat de vijfde dimensie betreft, 'emotionele stabiliteit', noteren we echter een significante daling van de gemiddelde score op tijdstip 2. De studenten vertonen een lagere emotionele stabiliteit op het einde van hun Erasmusuitwisseling dan voor ze vertrokken. Dit enigszins verrassende resultaat kan worden verklaard door het aanpassingsvermogen en de bijbehorende stijgende stressniveaus die horen bij het verhuizen naar en integreren in het buitenland. Een vergelijkbare evolutie werd vastgesteld in het onderzoek van Dewaele en Van Oudenhoven (2009), waarin de multiculturele effectiviteit werd nagegaan van tieners die op jonge leeftijd naar Londen waren verhuisd. De verklaring voor lagere scores inzake 'emotionele stabiliteit' was dat tieners in de nieuwe culturele en linguïstische omgeving minder houvast vonden waardoor ze minder emotionele stabiliteit vertoonden. Hoewel de Erasmusuitwisseling van de studenten een tijdelijke situatie is en dus verschillend is van de situatie van de tieners, is het mogelijk dat ook zij zich onzekerder voelden wanneer ze een periode buiten hun vertrouwde omgeving moesten doorbrengen. Ondanks de lagere score voor 'emotionele stabiliteit' blijft de

algemene score voor multiculturele effectiviteit stabiel (T1= 130,76; T2= 130,32), mede dankzij de stijging in de scores voor 'culturele empathie' uiteraard. De toename in het vermogen om zich in te leven in personen met een verschillende culturele achtergrond, is groter dan de afname in het omgaan met stress en angst.

Grafiek 1: Scores op de vijf dimensies van de Multicultural Personality Questionnaire- Short Form (MPQ-SF) op tijdstip 1 (september) en tijdstip 2 (februari).

Conclusie

De gegevens van dit onderzoek wijzen op een significante stijging van het inlevingsvermogen van de deelnemende studenten in nauwelijks vijf maanden tijd, ondanks een achteruitgang in emotionele stabiliteit. Deze resultaten zijn waardevol, aangezien sommige onderzoekers beweren dat persoonlijkheidskenmerken stabiel blijven doorheen het leven (Costa en McRae 1980). Onze resultaten spreken dit tegen. In de Europese Impact Studie (2014) lezen we bovendien dat elke verandering onder invloed van een Erasmusuitwisseling als belangrijk en betekenisvol moet worden beschouwd en we sluiten ons graag aan bij een dergelijke dynamische opvatting van persoonlijke ontwikkeling en leerevolutie.

Het gerapporteerde onderzoek bevat een aantal tekortkomingen die in het verdere verloop van deze onderzoekslijn zullen worden aangepakt. Zo gaat het hier om relatief beperkte steekproeven en is het verblijf in het buitenland eerder kort. Bovendien werden de langeretermijneffecten van het verblijf niet gemeten. Een studie van de effecten op lange termijn en interviews waarbij antwoorden van de MPQ-SF kunnen worden toegelicht zullen een vollediger beeld geven van het onderzochte fenomeen. Daarnaast werd hier enkel de multiculturele effectiviteit van taalstudenten onderzocht. Taalstudies veronderstellen een zekere interesse voor de cultuur die met een bepaalde taal gepaard gaat en dat zagen we ook weerspiegeld in de hoge scores voor 'culturele empathie' op tijdstip 1. De vraag is of we gelijkaardige trends zouden aantreffen in het antwoordgedrag van niet-taalstudenten. Uiteraard willen we de vijf dimensies ook onderzoeken bij grotere groepen participanten. Toch luidt de voorlopige conclusie van dit onderzoek dat verblijven in het buitenland een gunstige invloed hebben op de ontwikkeling van studenten die de linguïstische dimensie overstijgt.

Referenties

- Ali, A., Van der Zee, K.I. en Sanders, G. (2003), Determinants of intercultural adjustment among expatriate spouses. In: *International Journal of Intercultural Relations*, 27, blz. 563-580.
- Arthur, W. en Bennett, W. (1995), The international assignee: The relative importance of factors perceived to contribute to success. In: *Personnel Psychology*, 48, blz. 99-114.
- European Commission (2014), The Erasmus Impact study. Effect of mobility on the skills and employability of students and the internationalisation of higher education institutions [http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1025_en.htm]
- Hough, L. M. (1992), The big five personality variables-construct confusions: Description versus prediction. In: *Human Performance*, 5, blz. 139-155.
- Kets de Vries, M., en Mead, C. (1991), Identifying management talent for a pan-European environment. In S. Makridakas (red.), *Single market Europe*. San Francisco: Jossey-Bass, blz. 215-235.
- Pauomen, S. V. (1998), Hierarchical organization of personality and prediction of behaviour. In: *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, blz. 538-556.
- Ponterotto, J. G. (2008), Theoretical and empirical advances in multicultural counselling and psychology. In: S. D. Brown en R. W. Lent (red.), *Handbook of counselling psychology (4th ed.)*. New York, NY: Wiley, blz. 121-140.
- Ponterotto, J. G., en Fietzer, A.W. (2014), Multiculturalism and Adjustment. In: V. Benet-Martinez en Y-Y. Hong (red.), *The Oxford Handbook of multicultural identity: Basic and applied perspectives*. New York, NY: Oxford University Press, blz. 300-331.
- Van der Zee, K. I. en Van Oudenhoven, J.P. (2000), The Multicultural Personality Questionnaire: A Multidimensional Instrument of Multicultural Effectiveness. In: *European Journal of Personality*, 14(4), blz. 291-309.
- Van der Zee, K.I. en van Oudenhoven, J.P. (2001), The Multicultural Personality Questionnaire: Reliability and Validity of Self- and Other Ratings of Multicultural Effectiveness. In: *Journal of Research in Personality*, 35(3), blz. 278-288.
- Van der Zee, K.I., Van Oudenhoven, J.P., en Bakker, W. (2002), Individual differences in adaptation and well-being. In: D. Gorter en K.I. van der Zee (red.), *Frisians abroad*. Leeuwarden: Fryske Akademy, blz. 57-69.
- Van der Zee, K.I., Atsma, N., en Brodbeck, F. (2004), The influence of social identity and personality on outcomes of cultural diversity in teams. In: *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35, blz. 283-303.
- Van der Zee, K.I., van Oudenhoven, J.P., Ponterotto, J.G. en Fietzer, A.W. (2013), Multicultural Personality Questionnaire: Development of a Short Form. In: *Journal of Personality Assessment*, 95(1), blz. 118-124.

Tess Pauwels werkt als praktijkassistent Nederlands aan de ULB en als leerkracht NT2 in het volwassenenonderwijs. June Eyckmans is docent aan het departement Vertalen, Tolken en Communicatie (VTC) van de Universiteit Gent en coördinator van de onderzoeksgroep GOLLD (Ghent on Language Learning and Didactics).

e-mailadres: tess.pauwels@ulb.ac.be en june.eyckmans@ugent.be